MIDDEN in DELFLAND
STAD EN LAND WERKEN SAMEN AAN DE TOEKOMST

Duurzaam Boer Blijven in Midden-Delfland

JAARPLAN 2024-2025

21 november 2024

Gemeente Midden-Delfland
DELFLANDS GROEN
LTO NOORD

1. Inleiding

IODS Groen ondernemen, een nieuwe landbouw 2021-2024

Het jaarplan 'Duurzaam Boer Blijven in Midden-Delfland 2024-2025' is opgesteld op basis van het Meerjarenprogramma 'IODS Groen ondernemen, een nieuwe landbouw 2021-2024' (MJP). Dit jaarplan is de concrete vertaling van het meerjarenprogramma naar acties voor de periode september 2024 tot juli 2025. Momenteel wordt gewerkt aan een nieuw meerjarenprogramma 2025-2028.

Samenwerking gemeente Midden-Delfland, LTO Delflands Groen en partners

De gemeente Midden-Delfland en LTO Delflands groen – de trekkers van het programma Duurzaam Boer Blijven (DBB) – hebben het jaarplan opgesteld. Deze partijen vormen het projectteam DBB en voeren het jaarplan ook uit. Het Hoogheemraadschap van Delfland en Rotterdam de Boer op! zijn partner van het programma.

Het projectteam DBB laat zich ondersteunen door externe (advies)organisaties: Boerenverstand, LTO Noord Projecten en Dirksen Management Support (DMS).

Samenhang met de Landschapstafel en landelijk landbouwbeleid

Binnen het samenwerkingsverband van de Landschapstafel BPL Midden-Delfland zijn gemeente Midden-Delfland en LTO Delflands Groen de trekkers van het thema Duurzame Landbouw. Het programma DBB maakt in zijn geheel onderdeel uit van het uitvoeringsprogramma van de Landschapstafel.

In september 2024 heeft het kabinet het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) geschrapt. Hoewel er nog geen concrete plannen voor in de plaats zijn, galmen kreten rond als 'van middelsturing naar doelsturing' en 'van depositiebeleid naar emissiebeleid'. Dit ligt in lijn met het KPI gericht werken waar de agrarische sector in Midden-Delfland binnen het programma DBB al jarenlang mee bezig is.

Hoewel het formele kader van het NPLG weggevallen is, blijven veel van de doelen overeind. Deze zijn namelijk in wetgeving vastgelegd. Denk aan de Kader Richtlijn Water doelen, de klimaatdoelen en de Vogel- en Habitatrichtlijn. De provincie Zuid-Holland wil vanuit die verantwoordelijkheid door met de gebiedsgerichte aanpak die zij binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) heeft opgetuigd. Zeker in Midden-Delfland.

2. Programma seizoen 2024-2025

2.1 Het programma Duurzaam Boer Blijven in Midden-Delfland op hoofdlijnen

Het programma Duurzaam Boer Blijven bestaat uit drie pijlers:

- Kringloopboeren Midden-Delfland
  - Studieprogramma kringlooplandbouw met cijferbijeenkomsten (basisprogramma)
  - Diverse themagroepen (verdiepingsprogramma)
  - Uitreiking kringloopcertificaat Midden-Delfland (KPI-gericht werken)
  - Belonen van duurzaamheidsprestaties
- Jonge Boeren Netwerk
  - Versterken sociale cohesie
  - Inhoudelijke verdieping
  - Maatwerkadviestraject starters-stoppers
- Experimenten en overige projecten
  - Opwekken van duurzame energie op boerenerven
  - Opschalen van korte ketens van streekproducten
  - Mogelijkheden binnen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)
  - Afronding poldergerichte aanpak Klaas Engelbrechtspolder (KEP)
  - Weidevogelcafé
  - Agricycling / bevorderen beheer recreatiegebieden door lokale agrarische sector
  - Groenblauwe dooradering

2.2 Kringloopboeren Midden-Delfland

Studieprogramma met cijferbijeenkomsten (basisprogramma)	• 3x per jaar groepsbijeenkomst (circa 6 deelnemers) o.l.v. DMS met thema's 1) rantsoen/voer efficiëntie 2) Broeikasgasuitstoot en Natuur&Landschap 3) kringloopcijfers 2024. • Individuele ondersteuning indien gewenst • Uitbreiding van aantal deelnemers (individueel vragen) • Maandelijkse mailing met kringlooptips (ook op website)
Verdiepingsgroepen	• Bodem als basis (door LTO Noord Projecten) • Waterkwaliteit (door Hoogheemraadschap van Delfland) • Kruidenrijk grasland (door projectteam DBB) • Diverse plenaire sessies / excursies (door projectteam DBB)
Kringloopcertificaat met KPI's	• Uitreiking kringloopcertificaat aan iedere deelnemer studieprogramma in april samen met het gebiedsbod dat overhandigd wordt aan de provincie. Minister Wiersma is uitgenodigd. • Certificaat over 2024 heeft acht KPI's met vastgestelde

	waarden basis en top. Ten opzichte van 2023 verandert er niets. • Kringloopcertificaat wordt doorontwikkeld in dit seizoen, samen met boeren en onze partners. Beloning over het nieuwe certificaat vindt in seizoen 2025-2026 plaats.
Beloning duurzaamheidsprestaties	• Subsidieregeling voor prestaties over 2024 • Deelnemende partijen: gemeente Midden-Delfland, Hoogheemraadschap van Delfland, Rotterdam de boer op!

Uitgelichte activiteiten:

- Dit seizoen blazen we nieuw leven in de verdiepingsgroep kruidenrijk grasland. Een optie die we willen onderzoeken is het praktijk leernetwerk inheems kruidenrijk grasland voor boer en boswachter.
- De verdiepingsgroep waterkwaliteit heeft jarenlang chemische nutriënten gemeten in boerensloten. Hierna werd specifiek naar de ecologie gekeken. Om van meerwaarde te blijven voor HHD en de boer gaat HHD dit jaar in gesprek met de deelnemers om te bepalen hoe ze verder vorm willen geven aan de verdiepingsgroep.
- Het verder uitbreiden van de huidige KPI-set of het aanvullend in beeld brengen van indicatoren om zo beter aan te sluiten bij de landelijke KPI-kernset. Hierbij kan gedacht worden aan: gebruik gewasbeschermingsmiddelen, directe CO2-emissies, broeikasgasemissies uit veengronden, waterkwantiteit, uitsplitsing van natuur en landschap. Tegelijkertijd bepalen we nieuwe te hanteren drempel- en streefwaardes voor de KPI's die op het kringloopcertificaat staan en bekijken we welke beloningssystematiek het meest stimulerend werkt. Dit wordt in afstemming met boeren en betrokken partijen gedaan.
- Het in kaart brengen van het doelbereik van het gebied Midden-Delfland als pilotgebied voor de provincie Zuid-Holland. Midden-Delfland werkt al vele jaren aan de duurzaamheids-opgaven middels de KPI systematiek. Dit jaar willen we duidelijk in kaart brengen wat deze resultaten betekenen en nog verder kunnen betekenen in de duurzaamheidsopgaven op het gebied van stikstof, klimaat, natuur en water die beschreven worden in het ZH-PLG. Scenariotooling en expertjudgement maken hier onderdeel van uit. Dit resulteert in april 2025 in een gebiedsbod welke we willen overhandigen aan de provincie.
- Onder voorbehoud: aanvullend op bovenstaande, gaat vanuit het KPI-k traject van het ministerie van LVVN de Wageningen Universiteit in samenwerking met Boerenverstand aan de slag met het nog beter onderbouwen van het gebiedsbod (doelbereik) en het analyseren van de KPI Natuur en Landschap.
- Midden-Delfland is al jaren pilotgebied binnen het KPI-K project[1]. We zien daar echter nog weinig van terug. Aanhakend op de kamerbrief over bedrijfsgerichte doelsturing van 21 oktober 2024 bieden we onszelf als gebied nogmaals formeel aan om betrokken te worden in het borgen van de KPI systematiek.

[1] Het ministerie van LVVN heeft aan een consortium van partijen (WUR, Louis Bolk Instituut en Boerenverstand) opdracht gegeven om een KPI-systematiek voor Kringlooplandbouw (kortweg KPI-K-systematiek) te ontwikkelen. Dit moet een robuuste set aan KPI's (Kritische Prestatie-indicatoren) zijn die het mogelijk maakt om de bedrijfsvoering van de boer te sturen richting realisatie van maatschappelijke opgaven, bijvoorbeeld via gestapelde waarderings- en beloningssystemen. Vanwege het belang voor de landbouw is voldoende draagvlak in de boerenpraktijk en bij de betrokken ketenpartijen essentieel. Er zijn gebiedspilots voorzien in een aantal experimenteergebieden.

Randvoorwaarden:

- De kracht van het programma ligt voor een groot deel in het collectief van de boeren van Midden-Delfland. Inspirerende plenaire bijeenkomsten, de cijferbijeenkomsten van het basisprogramma en de diverse bijeenkomsten van de themagroepen zijn van cruciaal belang.
- De aansluiting op het Uitvoeringsprogramma van het BPL Midden-Delfland en de gebiedsgerichte aanpak van provincie Zuid-Holland is van groot belang. Erkenning en borging van de reeds gedane inspanningen en behaalde resultaten binnen het programma Duurzaam Boer Blijven zijn noodzakelijk voor het verder brengen van de gebiedsgerichte aanpak duurzame landbouw in het BPL Midden-Delfland. Vertegenwoordiging vanuit het programma Duurzaam Boer Blijven binnen het BPL Midden-Delfland en het ZH-PLG is daarvoor noodzakelijk.
- De samenwerkingsovereenkomst met RDBO loopt tot en met 2025. De samenwerkingsovereenkomst met HHD loopt in 2024 af. De intentie van HHD is om deze te verlengen. Momenteel wordt bekeken of het sluiten van een meerjarige samenwerkingsovereenkomst mogelijk is.
- Legalisatie PAS-melders en interimmers is noodzakelijk. Het is een verantwoordelijkheid van de provincie en de Omgevingsdienst Haaglanden. Een gebiedsgerichte aanpak lijkt de meest effectieve koers. Via het DBB programma werken we aan het verlagen van de stikstofdeken en het creëren van ruimte voor natuur en boer. Vanuit het programma DBB ondersteunen we het legaliseren van PAS-melders en interimmers – zoveel mogelijk in belang van het collectief - wanneer het verzoek daarvoor van ondernemers komt.

2.3 Jonge Boeren Netwerk

Versterken sociale cohesie	• Investeren in de nieuwe generatie boeren en agrarisch aanverwante ondernemers is van groot belang voor de toekomst van het BPL Midden-Delfland. Jonge ondernemers moeten economisch en sociaal perspectief zien bedrijven over te nemen (binnen en buiten de familie). Het versterken van de onderlinge band is belangrijk en daarom wordt ook vooral het sociale component benadrukt. • Uitbreiden van aantal deelnemers.
Inhoudelijke verdieping	• 5x per jaar inhoudelijke bijeenkomst/excursie
Maatwerkadviestraject starters-stoppers	Jonge startende ondernemers kunnen zich aanmelden voor het maatwerkadviestraject ‘starters-stoppers’. Als een combinatie van een stopper en een starter commitment naar elkaar tonen om te verkennen of er bedrijfsovername kan plaatsvinden, dan biedt het programma DBB een kennisvoucher aan van €3.000,- excl. BTW ten behoeve van een eerste deskundigenadvies.

Randvoorwaarde:

- Het is van belang dat een kernteam van jonge ondernemers de 'kar wil trekken'. Dit kernteam bereidt de bijeenkomsten voor en wordt ondersteund vanuit het projectteam DBB. Het is de uitdaging om enerzijds een activiteitenkalender neer te zetten die zich voldoende van het kringloopprogramma onderscheidt, en anderzijds rekening te houden met een doelgroep die uit meer bestaat dan alleen boeren. Ook agrarisch aanverwante ondernemers en werknemers kunnen deelnemen aan de activiteiten, zoals loonwerkers. Het komt erop neer de juiste balans te zoeken tussen verdieping-verbreding en actief-passief.

2.4 Experimenten / initiatieven

Opwekken van duurzame energie	• Een groep kringloopboeren heeft de ambitie om een duurzame energiecoöperatie op te richten. Dit proces wordt begeleid i.s.m. een vrijwilliger vanuit EnergieC en de gemeente. Het idee is om als collectief flexibel duurzame energie te verhandelen (bijv. i.s.m. Groendus). • Individueel ondersteunen van kringloopboeren met advies, netwerk en informatie.
Opschalen van korte ketens	• Lokale zuivelfabriek helpen doorontwikkelen. • In samenwerking met de Landschapstafel wordt bekeken of een kwartiermaker aangetrokken kan worden. Hiervoor wordt gezocht naar financiering, deels ook bij de provincie. Er liggen financieel kansen bij het CBG en het Groenfonds Midden-Delfland.
Mogelijkheden binnen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)	• LTO Delflands Groen, HHD, en gemeente bekijken welke mogelijkheden binnen het DAW liggen. HHD schrijft een projectvoorstel.
Afronding poldergerichte aanpak Klaas Engelbrechtspolder (KEP)	• Trekkers ANV Vockestaert en LTO Delflands Groen. Gemeente Midden-Delfland is bestuurlijk voorzitter. Vanuit het projectteam DBB kan worden gerekend op ondersteuning. • De kern van de aanpak is werken aan een duurzame toekomstbestendige verkaveling in de polder met goede balans van belangen biodiversiteit, landbouwproductie, en bedrijfscontinuïteit (nieuwe generatie boeren). • Na 2,5 jaar zit het traject in een afrondende fase. De uitkomst is een 19 hectare groot duurzaam weidevogelkerngebied in de KEP.
Weidevogelcafé	• Trekker Agrarisch Collectief Midden-Delfland. Het Weidevogelcafé wordt begeleid door een projectleider van het Agrarisch Collectief Midden-Delfland en kan op ondersteuning rekenen van het projectteam DBB. • Versterken biodiversiteit binnen het BPL Midden-Delfland is van groot belang. Het Weidevogelcafé is een initiatief van boeren om als boeren onderling elkaar te inspireren en

	kennis te delen over weidevogels binnen de bedrijfsvoering.
Agricycling	• Op grond van een landbouwer kunnen reststromen worden afgebroken tot beschikbare elementen en omgezet worden naar nieuwe grondstoffen (planten). Het idee van agricycling is om nutriënten te recyclen op een consistente, natuurlijke en duurzame wijze. Dit dient ter bevordering van het verdienmodel van de landbouwer, voor klimaatoplossingen en voor het sluiten van de nutriëntenkringloop. • Onderzoeken of dit concept meerwaarde heeft voor Midden-Delfland
Groenblauwe dooradering	• Trekker HHD (project vanuit ZH-PLG) • Samen met gemeentes, terreinbeherende organisaties en veehouders op zoek naar mogelijkheden voor het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en deze aanleggen.
KPI vleesvee/jongvee	• Eerder heeft Van Wijk Bedrijfsadvies mineraalbalansen opgesteld voor een aantal vleesveehouderijen in Midden-Delfland. Deze zijn destijds in een groepsbijeenkomst besproken met de vleesveehouders. Samen met BVS, DMS en vleesveehouders werken we dit seizoen een eerste opzet uit van een kringloopcertificaat voor vleesvee en jongvee.

Boer Blijven. Met andere woorden: de boer moet een innovatief idee zelf willen en willen

initiëren. Doet hij of zij dat, dan stimuleert het project DBB dit met aanreiken van kennisvouchers (t.w.v. maximaal €3.000,-) voor inzet inhoudelijke expertise. Maar er moet sprake zijn van een goed idee en commitment van de boer. Samenwerking, vernieuwing, ondernemerschap en verbinding met de stad beschouwen wij als kenmerkend voor innovaties in Midden-Delfland.

- Aansluiting blijven houden bij landelijke innovatieve initiatieven en ontwikkelingen. Dat betekent het volgen van en participeren in netwerken en netwerkbijeenkomsten.

3. Organisatie en communicatie

3.1 Organisatie

De dagelijkse uitvoering is in handen van het projectteam met de volgende taken:

- Alle dagelijks voorkomende taken
- Verbinden, communiceren, rapporteren, informeren binnen en buiten het BPL Midden-Delfland
- Bijeenkomsten organiseren, uitnodigingen versturen
- Communicatie op alle lagen uitvoeren

Niet door de werkgroep uit te voeren, en dus in te huren:

- Inhoudelijke expertise en begeleiding voor het studieprogramma kringloopboeren (basisprogramma en verdiepingsprogramma)
- Inhoudelijke expertise voor het jonge boeren netwerk
- Kennis en expertise over bedrijfsovernames/opvolging/financieringsmogelijkheden
- Eventueel dag voorzitterschap van netwerkbijeenkomsten
- Ondersteuning bij operationele communicatie (o.a. website hosting)

3.2 Communicatie

Algemene communicatiedoelen

- Relevante doelgroepen zijn ervan op de hoogte dat de boeren in Midden-Delfland en de gemeente in samenwerking met andere partijen samenwerken aan een waardevol agrarisch cultuurlandschap en dat dit groene landschap niet kan bestaan zonder de melkveehouderij (= cruciale drager).
- Relevante doelgroepen zijn ervan op de hoogte dat Midden-Delfland zich al jaren met veel succes inzet voor kringlooplandbouw en dat zij op dit gebied veel knowhow heeft opgebouwd.
- Melkveehouders en relevante ondernemers bekend maken met (de mogelijkheden van) het leer-, kennis- en ontwikkelplatform Midden IN Delfland.

Doelgroepen

De doelgroepen van Duurzaam Boer Blijven bevinden zich op verschillende niveaus en zowel binnen als buiten Midden-Delfland. De doelgroepen variëren per Duurzaam Boer Blijven pijler.

De hoofddoelgroepen per pijler zijn:

- Kringloopboeren
    - *Primair*
        - Lokale kringloopboeren die zijn aangesloten bij het programma
    - *Secundair*
        - Lokale kringloopboeren die nog niet zijn aangesloten bij het programma
        - Lokale boeren die nog geen kringloopboer zijn
- Jonge boeren
    - Lokale rundveehouders en agrarisch aanverwante ondernemers en werknemers onder de ±35 jaar
- Experimenten
    - Rundveehouders binnen het BPL en ondernemers vanuit de stedelijke omgeving die willen investeren in een duurzaam BPL

Overlappende doelgroepen

- LVVN
- LTO Noord
- Agrarische Natuurvereniging Vockestaert / Agrarisch Collectief
- PUUUR Midden-Delfland
- Deelnemers Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap (bestuur/ambtenaren)
- Relevante ondernemers (Midden-Delfland e.o.)
- Inwoners (van omliggende gemeenten)
- College, gemeenteraad
- Media: nieuws- en vakpers

Pijlers in de communicatiestrategie

A. *Moderne en doeltreffende communicatie*
   We zetten een combinatie van traditionele en moderne communicatiemiddelen in om het bereik in de geselecteerde doelgroepen zo groot mogelijk en doeltreffend te laten zijn.
B. *Participatie*
   Van elkaar leren en elkaar inspireren is een voorwaarde om goed te presteren.
C. *Samenwerking met alle andere spelers*
   We zoeken actief de samenwerking op met belangengroepen (zoals LTO), naburige gemeenten (bijvoorbeeld via Metropoolregio Rotterdam Den Haag), provincie Zuid-Holland,

HHD, RDBO, het rijk (LVVN) en organisaties als Groenfonds Midden-Delfland, Vockestaert, de Midden-Delfland Vereniging en PUUUR Midden-Delfland.

Communicatiemiddelen en -kanalen

We kiezen een mix van traditionele en moderne(re) communicatiemiddelen, passend bij het doel en de doelgroep.

De algemene communicatiedoelen sluiten voor een groot deel aan op de communicatiedoelen van PUUUR Midden-Delfland. Waar mogelijk en relevant geven we PUUUR input voor communicatie en leggen we verbinding met betreffende boeren.

Voor het breed geïnteresseerde netwerk van betrokkenen (binnen en buiten het gebied) hebben we de digitale Nieuwsflits, de website www.middenindelfland.net en de social media accounts. Via de gemeentelijke kanalen (website, digitale nieuwsbrieven voor inwoners en ondernemers, LinkedIn, Twitter en Facebook) worden relevante boodschappen verder verspreid voor een groter bereik. Naast bovenstaande middelen, verspreiden we breed de tweede editie van het magazine *Duurzaam Boer Blijven*.

Voor de boeren hebben we naast de bovengenoemde kanalen de bijeenkomsten, en de gerichte één op één communicatie vanuit zowel LTO Delflands Groen als de gemeente. We doen actief aan social media watching. Zo krijgen we meer zicht op de mening van onze doelgroepen (en eventueel issues) en weten we bijvoorbeeld wat andere partijen doen op het gebied van kringlooplandbouw. Enerzijds leren we hiervan, anderzijds zetten we relevante berichten die onze duurzaamheidsboodschap ondersteunen door en/of linken we aan ons eigen verhaal. Zo verspreiden we op steeds meer manieren onze visie en aanpak.

Relatie met gebiedsmarketing - PUUUR Midden-Delfland

Medio 2019 werd gebiedsmarketingorganisatie PUUUR Midden-Delfland gelanceerd. PUUUR Midden-Delfland en Duurzaam Boer Blijven kunnen elkaar aanvullen. Daar waar (meer) boeren meedoen aan Duurzaam Boer Blijven, wordt het verhaal achter PUUUR Midden-Delfland sterker. PUUUR Midden-Delfland is het vaandel waarmee boeren / streekproducenten hun producten beter kunnen vermarkten en tevens bezoekers kunnen bijbrengen met wat voor een landschap ze te maken hebben en welke regels daarbij horen.